

Enis Zebić

Kralja Zvonimira 119, HR–10000 Zagreb
enis.zebic@gmail.com

**Recepcija filozofije Julija Makanca
u hrvatskoj filozofiji nakon 1990. godine**

Fragmenti bez sinteze

Sažetak

Iako je prošlo gotovo dvije decenije od propasti političkog sustava u kojem je hrvatski filozofski autor i političar Julije Makanec (1904.–1945.) bio prešućivan po ideološkom i političkom kriteriju, ni u novim političkim okolnostima nije primjereno i sustavno obrađen, iako to njegovi filozofijski radovi, po ocjeni autora, zaslužuju. Autor prikazuje dosadašnje parcijalno bavljenje Makancem u razdoblju nakon 1990. i sugerira moguće razloge zašto je izostala ozbiljnija obrada njegova opusa, s naglaskom na radove iz filozofije države i politike.

Ključne riječi

Julije Makanec, Oswald Spengler, filozofija države i politike

Julije Makanec je hrvatski filozofski autor i političar iz prve polovice 20. stoljeća.¹ Nakon 1945. godine, on je zbog svojih aktivnosti (visoki dužnosnik Ustaškog pokreta i ministar u NDH) »izbrisan« iz povijesti hrvatske filozofije, iako se – po našoj ocjeni – radi o kvalitetnom i relevantnom autoru i opusu. Međutim, Makanec niti nakon 1990. – uz nekoliko hvale vrijednih fragmenata – ne doživljuje primjereno vrednovanje, a u ovom radu pokušat ćemo pokazati kako razlog tome opet nisu filozofijski, već izvanfilozofijski argumenti. Zaključno, pokušat ćemo sugerirati o kojim bi se mogućim argumentima i/ili prijedporima moglo raditi.

Makanec je autor fichteansko-hegelijanske inspiracije, s neprevladanim »paralelizmom« u izgradnji vlastite filozofijsko-političke pozicije: s jedne strane, on zagovara liberalno-demokratske vrijednosti u ustroju i funkcioniranju države, nerijetko sa snažnim osjećajem za socijalnu pravdu, ponekad čak i s egalitarnim nabojem, dok – posebice u svojim radovima iz 40-ih godina prošlog stoljeća – insistira na državi, preciznije, nacionalnoj državi i na vođi koji – citirat ćemo jednu karakterističnu formulaciju – korespondira s »tajnim dubinama narodne duše«. Ta dihotomija prožima sve njegove radove iz četrdesetih godina, pa iako Makanec postaje visoki dužnosnik Ustaškog pokreta i visoki dužnosnik izvršne vlasti Nezavisne države Hrvatske, autoritar-

1

Osnovni bio-bibliografski podaci mogu se naći u: Julije Makanec, *Hrvatski vidici. Nacionalno-politički eseji*, Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb 1944. (»Bi-

lježka o piscu«, str. 187–188); te Julije Makanec, *Uvod u filozofiju poviesti*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1993. (pogovor Pave Barišića, str. 165–167).

ni i protudemokratski naboj u njegovim tekstovima sa znanstvenom, ili bar ozbiljnijom ambicijom ne uspijeva do kraja nadvladati njegovo zagovaranje liberalno-demokratskih vrijednosti.

Riječ, dvije o Makančevoj karijeri. Nakon studija filozofije u Zagrebu, Julije Makanec predaje u srednjim školama po Hrvatskoj, ali kao žestok hrvatski oporbenjak tridesetih godina bude po kazni poslan u Knjaževac i Leskovac u Srbiji. Objavljuje po časopisima i novinama još od studentskih dana, a prva mu je knjiga solidna i oštra kritika »dijamatske« inačice marksističke filozofije prirode.² Godine 1939. objavljuje pregled novovjekih filozofija države i politike,³ a suvereno i kompetentno napisan tekst protkan je oštrom kritikom demokratskih defekata tadašnje Kraljevine Jugoslavije. Nakon sporazuma Cvetković-Maček 1939., i uspostave Banovine Hrvatske, Makanec je vraćen u Hrvatsku. U Bjelovaru je prvo vršitelj dužnosti ravnatelja gimnazije, pa gradonačelnik. U tom svojstvu, već dva dana nakon početka njemačkog napada na Kraljevinu Jugoslaviju, sudjeluje u organizaciji i provedbi takozvanog »bjelovarskog ustanka«, u kojem su razoružane postrojbe kraljevske vojske i u Bjelovaru 8. travnja 1941. – dva dana prije Kvaternikovog proglašenja NDH i sedam dana prije Pavelićeva dolaska u Zagreb – proglašava, citiramo, »uskrsnuće hrvatske države«. Dužnosnik je u Ustaškom pokretu, kraće vrijeme 1943. je – kako piše u povijesti Odsjeka za filozofiju zagrebačkog Filozofskog fakulteta – »od službenih instanci postavljen za profesora«,⁴ a od listopada 1943. do svibnja 1945. ministar je prosvjete u vladi Nezavisne države Hrvatske. Objavljuje novi pregled filozofija politike i države,⁵ u kojem se osjeća i utjecaj njemačkog teoretičara države i prava Carla Schmitta, te niz brošura propagandnog karaktera, iz kojih su tekstovi većinom skupljeni u zbirku *Hrvatski vidici*.⁶ Pamti ga se i po oštrom napadanju na zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca u dnevnom glasilu Hrvatskog ustaškog pokreta *Hrvatski narod* u studenom 1943.,⁷ nakon što je ovaj prozvao ustaške vlasti zbog počinjenja zločina i toleriranja njemačkih zločina i odmazdi.⁸ Julije Makanec strijeljan je lipnja 1945. temeljem presude Vojnog suda tadašnje Jugoslavenske armije, nakon što ga Britanci zajedno s još nekoliko ministara posljednje vlade NDH »vraćaju« jugoslavenskim vlastima. Sljedećih nekoliko desetaka godina njegov rad kao da nije postojao – u filozofijskoj literaturi citiran je svega jednom, u tekstu Žarka Puhovskog, a na samom kraju socijalizma Franjo Tuđman navodi ga kao izvor za povijest političkih doktrina u svojim *Bespućima povijesne zbiljnosti*.⁹ Ukidanjem političke stigme nad njime, činilo se da je konačno došlo vrijeme kritičkog vrednovanja Julija Makanca. Prije 15 godina tiska mu se iz ostavštine 13 predavanja iz filozofije povijesti, što ih je 1943. godine držao na Filozofskom (tada Mudroslovnom) fakultetu Sveučilišta (tada Hrvatskog sveučilišta) u Zagrebu;¹⁰ to je i tema jednog referata na simpoziju Hrvatskog filozofskog društva koncem 1993. I tu se otprilike stalo.

Njegov cjeloviti opus još nije primjereno obrađen, međutim – ostavljajući po strani recepciju njegova rada do 1945. – četiri parcijalna uvida posljednjih petnaestak godina daju argumente za zaključak kako se radi o relevantnom autoru i relevantnom opusu.

Prvi je parcijalni uvid jedno recentno tematiziranje Makančeva bavljenja Oswaldom Spenglerom. Među desetak autora aktivnih između dva rata koje Stjepan Špoljarić obrađuje 2002., baveći se recepcijom Spenglera u Hrvatskoj između dva svjetska rata, Makanec – po ocjeni tog autora – ima najistaknutije mjesto.¹¹ Prvi njegov rad o Spengleru i njegovoj *Propasti Zapada* iz 1925., objavljen u podlistku zagrebačkog liberalnog dnevnika *Obzor*,¹² za Špoljarića je prvi ozbiljniji pokušaj pristupa tom djelu u hrvatskoj javnosti. Radi se o

pristupu koji je »cjelovit i analitički«, za razliku od drugih koji su »parcijalni i ostaju na razini fakticiteta«. Špoljarić kaže kako se Makanec bavi Spenglerom »temeljito, istančano i jasno«, pohvaljujući što se ne zaustavlja na njegovim popularnim navodima i proricanjima, već uočava njegovu »jedinu trajnu vrijednost – naime – vjesnika filozofije koja ima budućnost«. ¹³ Zanimljivo je da je ovaj Makančev studentski rad tiskan gotovo 80 godina kasnije kao pogovor prvom hrvatskom izdanju *Propasti Zapada* u izdanju zagrebačke Demetre. ¹⁴

Priličan je kompliment autoru što je jedan tekst objavljen u podlistku dnevnih novina izdržao toliko vremena! Ovaj razmjerno neuobičajeni potez izdavača tumači Špoljarić time da u suvremenoj hrvatskoj javnosti postoji »praznina koja zjapi kao šutnja o Spengleru«, rezignirano zaključujući kako u Hrvatskoj »danas još nema te refleksivne snage i interesa za Spenglera kao što je to bio slučaj dvadesetih i tridesetih godina prošlog stoljeća«. ¹⁵ Makanec se još u dva navrata bavio Spenglerom ¹⁶ i oba ih Špoljarić visoko vrednuje. ¹⁷

Nenad Mišćević krenuo je u riječkom časopisu *Novi Kamov*, početkom dvijetisućitih, u projekt o naciji i multikulturalizmu, odnosno višenacionalnosti, kod domaćih, zemljopisno bliskih – u prvom redu slovenskih – i svjetskih autora. Kao valjanih predstavnika dviju suprotstavljenih pozicija – *pronacionalne* i *multikulturalne*. ¹⁸

2

Julije Makanec, *Marksistička filozofija prirode*, Matica hrvatska, Zagreb 1938.

3

Julije Makanec, *O podrijetlu i smislu države. Uvod u noviju filozofiju države*, Matica hrvatska, Zagreb 1939.

4

Hotimir Burger, »Povijest Odsjeka za filozofiju«, <http://www.ffzg.hr/filoz/>.

5

Julije Makanec, *Od Platona do Hegela*, Ustaški nakladni zavod, Zagreb 1943.

6

Vidi bilj. 1.

7

Julije Makanec, »Pozvani i nepozvani«, *Hrvatski narod*, Zagreb, god. V, br. 879, 7. 11. 1943., str. 1–2.

8

Alojzije Stepinac, »Rase i narodi su Božje tvorevine«, propovijed na završetku pokorničke procesije u Zagrebu, na svetkovinu Krista Kralja, 31. listopada 1943., u: Alojzije Stepinac, *Propovijedi, govori, poruke 1941–1946*, AGM, Zagreb 1996., str. 176–180; izvornik u Arhivu postulatature Sv. XXIV, str. 1720–1723.

9

Franjo Tuđman, *Bespuća povijesne zbiljnosti. Rasprava o povijesti i filozofiji zlosilja*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1989., str. 183–228.

10

J. Makanec, *Uvod u filozofiju poviesti*, v. bilj. 1.

11

Stjepan Špoljarić, »Pregled recepcije Oswalda Spenglera u Hrvatskoj«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, Zagreb, 55–56 (1–2/2002), str. 239–253.

12

Julije Makanec, »Oswald Spengler«, *Obzor*, Zagreb, god. LXVI (1924), br. 240, str. 2–4.

13

S. Špoljarić, »Pregled recepcije Oswalda Spenglera u Hrvatskoj«, str. 240.

14

Oswald Spengler, *Propast Zapada. Obris jedne morfologije svjetske povijesti*, Demetra, Zagreb 1998. (pogovor Julija Makanca, str. 501–511).

15

S. Špoljarić, »Pregled recepcije Oswalda Spenglera u Hrvatskoj«, str. 250.

16

Julije Makanec, »Nietzsche, Spengler«, *Obzor*, Zagreb, god. LXXIII (1932), br. 12, str. 2; Julije Makanec, »Hegel i Spengler«, *Hrvatska revija*, Zagreb, god. X (1937), br. 7, str. 366–370 i br. 8, str. 423–426.

17

S. Špoljarić, »Pregled recepcije Oswalda Spenglera u Hrvatskoj«, str. 245, 247–248.

18

Nenad Mišćević, »Nacionalno i višenacionalno«, *Novi Kamov*, god. III (2003), br. 4, str. 54–59.

Podsjećajući da su pitanja nacije i nacionalizma, multikulturalnosti i kozmopolitizma, danas u središtu, kako dnevnih političkih sučeljavanja tako i teoretskih rasprava u političkoj teoriji i filozofiji, on s pravom konstatira da ta pitanja zaoštavaju nacionalne napetosti od Ulstera do Makedonije, ali – posljednjih godina sve više – i perspektivu nadnacionalne Europske unije. Mišćević upozorava na zanimljivu činjenicu kako su »zapadni nacionalizmi temeljito proučeni i kritizirani, dok je domaća misaona tradicija neproučena, neocijenjena i nekritizirana«. ¹⁹ A autora ima, od Ive Pilara koji – u dvadesetim godinama prošlog stoljeća – brani, kaže Mišćević, »prilično rasističke poglede, dok danas njegovo ime nosi ugledan zagrebački sociološki institut«, ²⁰ preko Krune Krstića do Julija Makanca koji je – opet Mišćevićevim riječima – »zanimljiv politički filozof, ali i Pavelićev ministar«. ²¹ Mišćević potom prilaze dva teksta – zaključno poglavlje Makančeve knjige *O podrijetlu i smislu države* iz 1939., kao paradigmatički primjer zastupanja pronacionalnog stava i, nasuprot tome, recentni esej jednog od najistaknutijih filozofa multikulturalizma – Willa Kymlicke.

Glavni je deskriptivni stav pronacionalne pozicije kako su kulture *po svojoj biti* nacionalne kulture, a Makanec – nastavlja Mišćević – ističe u svom tekstu iz 1939. taj zahtjev kao »kamen temeljac svih pronacionalnih zahtjeva«. ²² Makančeva je teza jasno i oštro izrečena – »tako dugo dok nacija nema svoje države, sva njena kulturna dobra i stvaranje ovise od dobre ili zle volje drugih, i zbog toga – naciji je upravo dužnost formirati državu«. ²³

Mišćević potom komparira ovu Makančevu tezu iz 1939. s pozicijama nekoliko recentnih autora – od Gellnera do Nielsena i Nathansona. Podsjetimo, pred četvrt stoljeća Ernest Gellner daje vjerojatno najpoznatiju definiciju nacionalizma, onu koja tvrdi kako je nacionalizam načelo po kojem bi se granice kulture trebale podudarati s granicama države. Desetak godina kasnije on donekle relativizira tu formulaciju i kaže kako je nacionalizam političko načelo koje tvrdi da je kulturalna sličnost temeljna društvena veza. Mišćević, nakon uspoređivanja ovih recentnih teza s Makančevim, sugerira dva zaključka – »prvo – da sve one pripadaju istom misaonom projektu, i drugo – da između domaćeg autora i svjetskih teoretičara i nema neke veće razlike«. ²⁴ Dodajmo da Mišćević kaže za Makanca kako je on »autor vrijedan da ga se potanko istraži«, a da su mu djela »vrlo visoke kvalitete«. ²⁵

Mi smo u radu »Julije Makanec – razumijevanje filozofije države i politike u radovima do 1941. godine« ²⁶ prikazali dio, po našem sudu, najrelevantnijeg aspekta Makančeva filozofiranja – filozofije politike i države – njegov pregled novovjekih političkih doktrina iz 1939. Konstatirali smo da je autor – prikazujući razvoj filozofije politike i države od Machiavellija do Mussolinija – dao »jedva zakamufliiranu kritiku političkih prilika u tadašnjoj Kraljevini Jugoslaviji iz vizure jednog uvjerenog hrvatskog demokratskog opozicionara«. ²⁷ Tada smo kazali kako je upravo to bio prvenstveni motiv Makančeva naglašavanja Benthamove apologije slobode medija kao presudnog kriterija za prosuđivanje moralnosti vlasti, ²⁸ ili pak Lockeova stava o pravu građanina na otpor tiraninu, ako se ovaj ogriješio o načela ustava, ²⁹ dok bi teorijski interes za prikazivanje Benthamovih i Lockeovih stavova »kao važnih mjesta iz povijesti razvoja ideje države« bio tek – sekundaran. ³⁰ Nakon dodatnih iščitavanja Makančevih radova i ostale relevantne literature, sada bismo radije kazali kako su, kada 1939. piše svoj prikaz razvoja novovjekih političkih doktrina, oba navedena motiva – i političko-promidžbeni i znanstveno-teorijski – njemu podjednako važni i snažni. Od tamo iznesene ocjene o nekonsistentnosti Makančeve filozofijsko-političke pozicije – pretežno li-

beralno-demokratske, ali s autoritarnim i etatističkim »proplamsajima«³¹ – ne mislimo da treba odustati.

I priređivač *Uvoda u filozofiju poviesti* iz 1993., Pavo Barišić, visoko vrednuje Makanca. Ističući kako mu nije nakana ulaziti u cjelovito razmatranje Makančeva filozofskog djelovanja, u pogovoru knjizi on kao »posebno zanimljivu« izdvađa *Marksističku filozofiju prirode* iz 1938. Barišić ustaje u obranu marksizma i zamjera Makancu »mnoge pojednostavljene ocjene i osude marksističke filozofije i njezino reduciranje na dijalektički materijalizam«, ali mu priznaje kako mu se »ne može osporiti upućenost u problematiku i lucidnost kritičkih objekcija«. ³² Zanimljivo je da Barišić, nasuprot dosadašnjim interpretacijama geneze zagrebačke inačice *praxis*-filozofije, Makanca proglašava jednim od njezinih duhovnih otaca. Naime, on izrijeком implicira da je upravo Makančeva kritika dijamata i teorije odraza »preko njegova kolege Vladimira Filipovića«, utjecala na »filozofsku orijentaciju kasnijih Filipovićevih učenika«. ³³ Međutim, osim – kako i sam priznaje – sličnosti između Makančeve i kasnije praxisovske kritike dijamata i teorije odraza, »već i na prvi pogled«, drugi njegovi argumenti u prilog Makančeva »očinstva« nad zagrebačkom inačicom *praxis*-filozofije – nejasni su. Naime, on, nakon što konstatira »sličnost« argumenata Makanca i *praxisovaca*, nastavlja kako »iznenađuje i negiranje marksističke filozofije prirode te pozitivan zaokret prema humanizmu, klasičnom filozofijskom nasljeđu kao i pozitivno vrednovanje Marxove ekonomske teorije«. ³⁴ Je li Makanec »pozitivno zaokrenuo« prema humanizmu i na taj način utjecao na *praxisovce*? Koga »iznenađuje negiranje marksističke filozofije prirode« i tko ju je negirao? Makanec ili *praxisovci*? Ili možda Barišić? Ako pronađemo tko ju je negirao, zašto autor niti retka ne posvećuje tome da na ovom konkretnom slučaju obrazloži i ilustrira svoju tezu o navodnom Makančevu »očinstvu« nad opusima Gaje Petrovića, Rudija Supeka i drugih? Ma koliko intrigantna možda nekome bila ova Barišićeva teza, vjerojatno je upravo njezina nedorečenost i činjenica da »visi u zraku« rezultirala time da je poziv »budućim proučavateljima razvitka hrvatske marksističke misli« da rasvjetle Makančev utjecaj na *praxisovce* ostao – bez odaziva.

19
 Isto, str. 54.

20
 Isto.

21
 Isto.

22
 Isto, str. 55.

23
 Isto, str. 73–74 (prema J. Makanec, *O podrijetlu i smislu države*).

24
 Isto, str. 56.

25
 Isto.

26
 Enis Zebić, »Julije Makanec – razumijevanje filozofije države i politike u radovima do 1941. godine«, *Filozofska istraživanja* 105 (1/2007), str. 179–194.

27
 Isto, str. 192.

28
 Isto.

29
 Isto, str. 181.

30
 Isto, str. 192.

31
 Isto, str. 192–193.

32
 J. Makanec, *Uvod u filozofiju poviesti*, pogovor Pave Barišića, str. 174.

33
 Isto.

34
 Isto.

Barišić priređuje i opsežnim pogovorom oprema *Uvod u filozofiju poviesti*. U tom pogovoru – kako smo pokazali – prikazuje i Makančevu *Marksističku filozofiju prirode*. U jednoj uzgrednoj rečenici, kako »konceptija Makančeve filozofije povijesti nije kao njegova filozofija države u tolikoj mjeri obilježena Hegelovim metafizičkim konceptom svjetske povijesti«,³⁵ vidljivo je da je Barišić upoznat i s ostalim Makančevim djelima. Međutim, o tome – kako smo kazali – po našem sudu najrelevantnijem segmentu Makančeva filozofijskog opusa – radovima iz filozofije politike i države, ne govori. Zašto? To je pitanje još potrebnije postaviti zbog toga što je upravo Barišić početkom devedesetih, priređivanjem i izdavanjem *Uvoda u filozofiju poviesti* i u više javnih istupa, oživio interes za Makanca, te bi to bio samo logičan nastavak bavljenja ovim autorom. Međutim, taj je nastavak izostao.

O Makancu kao filozofu politike nedavno je u Matici hrvatskoj predavanje održao već spominjani Žarko Puhovski. I to je – sve.

Ova četiri kratka ekskursna nadamo se da dodatno argumentiraju opravdanost pitanja – zašto se Makanca još nije valjano vrednovalo, jer to on zaslužuje?! Naravno, zaslužuje to – po našoj ocjeni – razinom svojih tekstova i njihovom relevantnošću. Predložiti ćemo nekoliko mogućih objašnjenja za koja vjerujemo da mogu biti smjerodajna. Je li problem u tome da je bio i filozofski autor i djelatni političar i autor propagandnih brošura, pa to njegovo »dvojtvo« ili »trojstvo« odbija potencijalne istraživače? Je li problem u tome da je na njemu ostala sjena ideološke diskvalifikacije iz jugoslavenskog razdoblja? Odnosno, možda ne samo ideološke diskvalifikacije. Koncem travnja 1941. u Gudovcu nedaleko Bjelovara pobijeno je gotovo 200 domaćih Srba. Ozbiljna historiografija ne spominje Makanca u tom kontekstu, ali publicistika iz prvih poratnih godina drži ga suodgovornim za taj »prvi pokolj Srba u NDH«.³⁶

Je li Makanec još – na neki način – »proklet« od struke zbog toga što je postao profesorom na tadašnjem Mudroslovnom fakultetu nakon što je političkom čistkom stvoreno slobodnih mjesta, pa ga je politika tamo postavila mimo i protiv svih boljih običaja? Stjepan Zimmermann u svojim 1962. godine pisanim, a tek 2003. godine objavljenim autobiografskim zabilješkama³⁷ govori o svojoj – na kraju izgubljenoj – bitci za autonomiju sveučilišta u vrijeme Nezavisne države Hrvatske. On je bio na čelu povjerenstva za izradu novog zakona o sveučilištu, i kada je nacrt zakona s paragrafom o autonomiji sveučilišta bio dovršen, Zimmermann ga je odnio tadašnjem ministru prosvjete Mili Budaku. Koji dan kasnije zakon izlazi u *Narodnim novinama* – ali bez tog paragrafa.³⁸ Zimmermann prosvjeduje kod Budaka, koji mu odgovara da je to Pavelić osobno naredio, te da je sam – nemoćan. Povjerenstvo za izradu zakona samo se prosvjedno raspustilo. Zimmermann s ogorčenjem konstatira kako »ni rektor ni Senat Sveučilišta nisu sa protestom napustili svoje mjesto, ostali su na tom položaju unatoč ukinute autonomije – a nitko ih nije pozvao na sud nacionalne časti nakon 1945-te kao mene, koji sam ušao u borbu za autonomiju«.³⁹ Tu je i ulomak koji se – najvjerojatnije – izravno odnosi na Makanca:

»Ja sam i 1943. uputio podnesak svojem fakultetu, gdje tražim neka preko senata nastoji da se ukine dotični paragraf protiv autonomije, i da se izvrši revizija novih imenovanja na Sveučilištu.«⁴⁰

Makanec je istinabog otišao s fakulteta, ali na čelo nadležnog ministarstva u vladi NDH.

Zimmermann u svojim sjećanjima daje i jednu anegdotu koju možemo povezati s ranije spomenutim Makančevim višestrukim identitetom – kao filozofskog autora i kao političara, ali i kao autora propagandnih brošura. Naime,

Makanec se iz »druge garniture« endehaških vlasti u »prvu garnituru« probija, kako se nama čini, pišući tijekom 1942. dvije propagandne brošure – popularni prikaz Pavelićeve programatske knjige *Strahote zabluda*⁴¹ i brošuru o moralnom liku ustaše.⁴² Po Zimmermannovim riječima, čini se da su ustaške vlasti prvo njemu bile nudile da napiše djelce o etičkim načelima ustaškog pokreta, ali ih je on odbio, kao što je u više navrata prije i poslije toga odbio i druge različite ponude i prijedloge za suradnju s ustaškim vlastima.

»Odgovorio sam: drage volje, ako me upoznate s tima načelima; iako – mogu pisati o praksi, koja mi je poznata.«⁴³

Ili je pak razlog prešućivanju Makanca u tome što je bio izravno umiješan u kompleksan odnos vlasti i Katoličke crkve za vrijeme NDH, odnosno – podsjetimo – da je kao ministar u Vladi NDH izravno polemizirao s tadašnjim zagrebačkim nadbiskupom Alojzijem Stepincem o karakteru ustaške vlasti, optužujući ga da »širi političku zabunu«, »duševni nemir« i »defetizam«?⁴⁴ Vjerujem da bi se bavljenjem kojom od ovdje sugeriranih teza moglo naći i odgovor na pitanje što smo ga prethodno postavili.

Enis Zebić

Reception of Works of Julije Makanec in Croatian Philosophy since 1990

Fragments without Synthesis

Abstract

Although almost 20 years passed since the collapse of political system in which Croatian philosopher and politician Julije Makanec (1904–1945) was sistematically ignored, neither under new political circumstances his work is not properly and sistematically studied and elaborated, although he deserves it, author thinks. Author describes what has been published since 1990 on Makanec and suggests possible reasons why there is still no proper study of his work, especially his books on philosophy of state and philosophy of politics.

Key words

Julije Makanec, Oswald Spengler, philosophy of state and politics

35

Isto, str. 189.

36

Šime Balen, *Pavelić*, Društvo novinara Hrvatske, Zagreb 1952., str. 106.

37

Stjepan Zimmermann, »Autobiografske zabilješke iz doba rata i poslije rata (kao posthumna zaostavština za moje prijatelje ovdje i u inozemstvu)«, u: Stjepan Zimmermann, *Humanizam i totalitarizam*, Ogranak Matice hrvatske, Virovitica 2003.

38

Isto, str. 28.

39

Isto, str. 29.

40

Isto.

41

Ante Pavelić, *Strahote zabluda. Komunistička i boljševizma u Rusiji i u svijetu*, Zagreb 1941. Novije izdanje: »Croatiaprojekt«, Zagreb 2000.

42

Julije Makanec, »Poglavnik o boljševizmu«, *Promidžba ustaške mladeži*, Zagreb, br. 8/1942; »Ustaške vrline«, *Promidžba Ustaške mladeži*, Zagreb, br. 4/1942.

43

S. Zimmermann, »Autobiografske zabilješke iz doba rata i poslije rata (kao posthumna zaostavština za moje prijatelje ovdje i u inozemstvu)«, str. 25.

44

Vidi bilj. 7.